

Kulinska Y., PhD, assistant professor
Bogomolets national medical university, Kyiv

EXPLICATION OF IMAGE AND ROLE OF THE AUTHOR IN POSTMODERN PROSE

The article is devoted to the analysis of the image of the author as one of the basic categories of postmodern prose. The aim of the article is also a differentiation of notions of the image of the author in the literary work and the consideration of the author's «inner self» as a form of expression of the author's image in the postmodern text.

Key words: *image of author; category; explication; reader.*

УДК 811.521'255 (045)

Гордицька О.А., аспірантка I року навчання
Київ. нац. лінгвіст. ун-т, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗВУКОНАСЛІДУВАЛЬНИХ СЛІВ У ЯПОНСЬКИХ КЛАСИЧНИХ ТВОРАХ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

У статті розглянуто особливості функціонування звуконаслідувальної лексики в художніх творах. З'ясовано стилістичні, граматичні і лексичні засоби відтворення звуконаслідувань з японської мови на українську в творах японських письменників ХІХ–ХХ століть. Досліджено механізм перекладу звуконаслідувальних слів з японської мови на українську, проаналізована його роль у перекладацькій діяльності.

Ключові слова: *звуконаслідувальні слова, гіонго, гітайто, тісейто, запозичення, компенсація, опущення.*

Японська класична література, як і мова в цілому, викликає особливий інтерес з точки зору дослідження звуконаслідувальних слів. *Актуальність* статті зумовлена необхідністю розв'язання питання про закономірності відтворення японських ономатопейчних слів засобами української мови, систематизації знань щодо шляхів їхнього фонетичного, граматичного, лексичного, стилістичного втілення у перекладацьких працях. З огляду на те, що звуконаслідування не є статичними і зазнають певних змін, підпорядковуючись проблемам суспільства і розвитку мови, відомості зі звуконаслідування потребують постійного оновлення й систематизації, що виносить на порядок денний і опрацювання методів відповідного втілення їх мовою перекладу. Залучення даних типологічного аналізу японської та української звуконаслідувальної лексики не лише може внести суттєві корективи у вирішення проблеми ступеня адекватності передання ономатопеї мовою перекладу, а й допоможе скласти уявлення про особливості представлення в мовній свідомості реалій навколишнього світу.

© О. А. Гордицька, 2014

В українській орієнталістиці звуконаслідувальні слова японської мови є маловивченими. Дослідження в цій галузі представлено однією кандидатською дисертацією О.І. Кобелянської (2013 р.). Натомість російські японісти не залишили це мовне явище поза своєю увагою. Першим дослідником японської звуконаслідувальної лексики в Росії був Є.Д. Поліванов. Ономапопея стала об'єктом дослідження в японській мові й акад. М.Й. Конрада. Окремих аспектів явища ономапопеї в сучасній і давній японській мові торкалися також Є.М. Колпачі, Н.І. Фельдман, О.А. Фролова, О.П. Фролова, К.Є. Черевко та ін.

На сьогодні, окрім ряду статей з цієї проблематики, наукові дослідження в галузі японської ономапопеї на теренах Російської Федерації представлено двома кандидатськими дисертаціями (С.В. Чиринов, 2004 р.; Н.Г. Румак, 2007 р.), а також невеликим за обсягом навчальним посібником, адресованим студентам-японістам, автором якого є А.А. Подшиб'якіна (2003 р.) [9]

Метою нашої роботи є дослідження основних засобів передачі звуконаслідувальної лексики текстів японської художньої літератури XIX — XX ст. в українських перекладах. У відповідності з поставленою метою було висунуто такі *завдання*:

- описати фонетичні, семантичні, лексичні, граматичні та інші засоби відтворення різних типів японських звуконаслідувань в українській мові з урахуванням їхньої національно-культурної сегментації;
- дослідити механізми перекладу звуконаслідувань з японської на українську мову з субститативно-трансформаційної та комунікативно-діяльнісної точок зору.

Об'єктом статті виступають перекладені українською мовою звуконаслідувальні лексичні одиниці японської мови з текстів японської художньої літератури XIX–XX століть.

Предметом статті є лексичні, фонетичні, граматичні й стилістичні засоби перекладу звуконаслідувань з японської мови на українську.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в статті буде *розкрито* закономірності перекладу звуконаслідувальних слів з японської мови на українську в художніх творах японських письменників XIX–XX століть; *розвинуто* науковий погляд на феномен перекладацьких дій при відтворенні японської звуконаслідувальної лексики українською мовою; *поглиблено* розгляд структури звуконаслідувальних слів у японських текстах художніх творів; *одержано нові відомості* про відтворення і характер звуконаслідувальної лексики, представленої в японській літературі XIX — XX ст., українською мовою.

Значний за обсягом естетичний потенціал звуконаслідувальної лексики є причиною її широкого використання в художній літературі. Завдяки семантичній варіативності звуконаслідування письменник може передавати особливий колорит, відтінок змісту, уточнювати образ вчинення дії.

Для формування певного ритму звуконаслідувальні слова можуть вживатися і в поезії, наприклад у хайку, для посилення емоційності та безпосередності в передачі образу.

Звуконаслідування в творах японських письменників передають звуки оточуючого середовища, природні явища, особливості діяльності, почуття і враження мовців з такою різноманітністю конотативних відмінків, з такою докладністю та повнотою, що при їхньому перекладі українською у багатьох випадках необхідно використовувати декілька прислівників, дієприслівників, прикметників або дієслів, щоб більш-менш адекватно передати їхню семантику.

Перша проблема, з якою стикається перекладач, — це знаходження змістових відповідностей між словами оригіналу та словами тієї мови, на яку вони перекладаються. В словниковому складі будь-якої мови існує пласт слів, які дозволяють виражати одні і ті самі поняття різними способами, та слова, що мають різне стилістичне та емоційно-експресивне забарвлення, що повною мірою стосується ониматопейчної лексики. У випадку перекладу з японської на українську мову можна виділити декілька груп цих лексичних одиниць.

1. Одиниці, які мають повну відповідність в українській мові. Це дуже нечисельна група, куди входять переважно гіонго. Повні лексичні відповідники зустрічаються дуже рідко.

とんとんとん、^{はげ}激しい^{あめ}雨の^{おと}音の^{とお}遠くに^{たいこ}太鼓の^{ひび}響きがかすかに生まれた。

«Бу-у-м, бум, бум», — скрізь сильний шум дощу десь далеко почулися слабки удари барабана»[9, с. 28]

2. Одиниці, що мають неповні аналоги в українській мові, які можна передати підходящими по змісту українськими словами або словосполученнями.

太鼓の音が聞こえる^{おと}度に^き胸が^{たび}ほつと^{むね}明る^{あか}るんだ。 [9, с. 28]

«Коли почувся звук барабана, на душі одразу стало світліше»

3. Одиниці, які не мають еквівалентів в українській мові. Безеквівалентна лексика — явище досить рідкісне, але саме звуконаслідувальні слова — одне з її проявів. В даному випадку часто доводиться вдаватися до перекладу за допомогою опису. Інколи необхідно взагалі відмовитися від лексичного відповідника і підібрати зовсім інше слово, що найбільш підходить в даному контексті.

なんとも^{かん}チグハグ^{ふうふ}な^{りこん}感じの夫婦だったが、とうとう離婚したか。

Вони з самого початку справляли враження людей, які *зовсім не підходять одне одному*, і в врешті вони розлучились. [5, с. 158]

Отже, можна сказати, що задача перекладача полягає в тому, щоб відобразити колорит оригінального слова, передавши, по мірі можливості, якомога точніше лексичне значення одиниці. При всьому цьому дуже важливо враховувати емоційно-експресивне забарвлення лексики оригіналу. В даному випадку можна провести паралель між перекладом звуконаслідувань та перекладом фразеологічних одиниць. Наприклад, серед звуконаслідувальних одиниць японської літературної мови зустрічаються такі, що можуть використовуватися в сполученні тільки з одним, певним дієсловом, і вживання його в сполученні з іншими дієсловами буде помилкою.

Слово будь-якої мови, в тому числі і японської, несе в собі, як правило, різнопланову інформацію, воно є багатозначним за своїм змістом. Тому наступна проблема, з якою стикається перекладач, — це вірне розуміння контекстуального вживання тієї або іншої одиниці.

В теорії перекладу виділяються такі способи перекладу звуконаслідувальної лексики, як запозичення, різні трансформації (заміна, опис, додавання і т.п.), компенсації, опущення [7]

Запозичення, тобто передача іноземного слова шляхом транслітерації, зустрічаються, наприклад, при перекладі японських казок: «きや、きや、きや」猿のふうふはひめいを上げながら、奥山にげていったきり。Закричали мавпи «кя, кя, кя», — і в гори втекли (збірка «Поле зачарованих хризантем»).

Також до запозичення вдаються в тих випадках, коли необхідно не лише описати звуки, а й передати їх національний, відмінний від мови перекладу, колорит (що характерно, наприклад, для фольклору), і створюваний за допомогою звуконаслідувальних одиниць ритмічний малюнок оригіналу. Ймовірно також, що запозичення можуть використовуватися при відсутності в мові перекладу усталених способів передачі описуваних звуків.

Однією з характерних способів передачі на українську мову японських звуконаслідувань — гіонго і гісейго — є використання звуконаслідувальних дієслів та іменників, тобто такий прийом перекладу, як заміна частини мови. До цієї категорії належать звуконаслідувальні слова, звуконаслідувальні іменники, а також дієслова руху:

協会きょうかいの鐘かねがカランカランなと鳴っている。

«Гучно дзвонить церковний дзвін» [9, с. 15]

В перекладах можуть використовуватися просторіччя і авторські окказіоналізми, зокрема, для передачі додаткових (стилістичних, оціночних) компонентів значення там, де це пов'язано зі стилем (наприклад «бубоніти», «бубоніння»). Для передачі додаткових відтінків значення і більш точного опису звуків іноді вживаються уточнюючі визначення.

ほとんど聞き取れないほどぼそぼそこゑとしていた声だった。

«До мене долидало лише *невизразне бубоніння*». [9, с.29]

Іноді еквівалент для звуконаслідувального слова є відсутнім. Тоді звуконаслідувальне слово опускається, використовуються додавання або описовий переклад. 僕と彼女の間にはこの前にあった時とはちがったなにかしらちぐはぐなくうきがあった。Між нами щось **було не так**. Щось розладналося з останньої зустрічі (Х. Муракамі «Слушайте пісню вітру»). Звуконаслідувальне слово чігухьагу має значення «відсутність порядку, злагоди, гармонії», що можна виразити лексемою *безлад*, проте відносини між людьми в українській мові не описуються цією одиницею (можна сказати *почуття в безладі*, але не можна сказати *відносини в безладі*), тому в даному випадку використовується описовий переклад.

Таким чином, описовим перекладом або додаванням в основному користуються в тих випадках, коли неможливо висловити значення звуконаслідувальної одиниці однією лексемою через відсутність еквівалентних одиниць в українській мові або через відмінності в сполучуваності існуючих лексем.

До компенсації як однієї з перекладацьких універсальї, як зазначає, зокрема, В. Гривнін, вдаються в тих випадках, «коли лексична одиниця вихідної мови не має еквівалента в мові перекладу, що необхідно компенсувати, оскільки цього вимагає емоційність висловлювання». В основному, про компенсацію йдеться при спробах відтворити емоційний компонент значення одиниць вихідного тексту.

До компенсації також належать випадки вживання фразеологізмів та інших стійких виразів для передачі образного компонента значення звуконаслідувальних одиниць. Наприклад:僕はもうぐったりとつかれてはてていた。Я вже був *схожий на вичавлений лимон* [9, с.17]

Японські звуконаслідувальні слова можуть бути передані в перекладі за допомогою різних засобів. Засоби перекладу при цьому в цілому збігаються з описами в теорії перекладу: зустрічаються запозичення, різного роду заміни, додавання, компенсації,

опущення. Запозичення можуть відтворювати в перекладі національний колорит тексту мовою оригіналу, а також допомагають зберегти ритмічну структуру тексту. Додавання і опис необхідні в тому випадку, коли всі відтінки значення звуконаслідувань не можуть бути виражені в перекладі однією лексемою.

Звуконаслідувальні слова можуть при перекладі відкидатися, натомість як один із засобів перекладу пропонується також використовувати еквіваленти (зазвичай звуконаслідування), що мають ту ж морфологічну будову, що і японський оригінал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атода Тосико, Хосино Кадзуко. Гионго гитайго цкайкаата дзитен [Словарь использования звукоподражаний и звуко-символизмов] / Хосино Кадзуко, Атода Тосико – Изд. 2-е. — Токио, 1995. — 567 с.
2. Быкова С.А. Устойчивые словосочетания в современном японском языке / Стелла Артемьевна Быкова. — М. : Муравей Гайд, 1998. — С.78—82.
3. Гионго гитайго но токухон [Книга звукоподражаний и звуко-символизмов].— Токио : Тайсюкан, 1995.— 336 с.
4. Ёсимото Банана. Учебный текст «Санктюари» («Век») / Банана Ёсимото./ — М. : Муравей, 2003 — 63 с.
5. Кавабата Ясунари. Тысячекрылый журавль / Кавабата Ясунари ; пер. с яп. З. Рахим – СПб.: Азбука, 1999. — 312 с.
6. Колпачки Е.М. Строй японского языка / Е.М. Колпачки. — Санкт-Петерб.: Лумина, 1998. — 37с.
7. Мацумура Акіра. Ономатопоетика. Новая разработка в японском языке / Мацумура Акіра. — Токио , 1995.– 124с.
8. Пашковский А.А. Особенности японской лексики / Алексей Пашковский. — М. : Прогресс, 1971. — С. 86 — 94.
9. Подшибякина А.А. Ономатопоетическая лексика в японском языке. Учебное пособие / А.А. Подшибякина. — М. : Муравей, 2003. — 64 с.
10. Чэн Эндрю. Вазі гионго гитайго бунруй ё:хо: дзитен [Японско-английский словарь классификаций звукоподражаний и звуко-символизмов] / Эндрю Чэн. — Токио, 1990. — 482 с.
11. Языкознание. Большой Энциклопедический Словарь. 2-е (репринтное) изд. ”Лингвистического энциклопедического словаря” 1990г. — М.: Наука, 1998.— 1372 с.

Городиская О., аспирантка I года обучения

Киевский национальный лингвистический университет, Киев

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ЗВУКОПОДРАЖАТЕЛЬНЫХ СЛОВ В ЯПОНСКИХ КЛАССИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ XIX-XX ВЕКОВ

В статье рассмотрены особенности функционирования звукоподражательной лексики в художественных произведениях. Выявлены стилистические, грамматические и лексические средства воссоздания звукоподражаний из японского языка на украинский в произведениях японских писателей XIX-XX веков. Исследовано механизм перевода звукоподражательных слов из японского языка на украинский, проанализирована его роль в переводческой деятельности.

Ключевые слова: звукоподражательные слова, гионго, гитайго, гисейго, заимствование, компенсация, опущение.

Gorodyska O., graduate student of first-year of studies
Kyiv national linguistic university, Kyiv

FEATURES OF TRANSLATION OF ONOMATOPOEICAL WORDS IN JAPANESE CLASSIC LITERATURE OF XIX–XX CENTURIES

The features of functioning of onomatopoeical vocabulary in artistic works are considered in the article. Stylistic, grammatical and lexical facilities of recreation of onomatopoeias from Japanese into Ukrainian in works of Japanese writers of XIX-XX centuries are found out. The mechanism of translation of onomatopoeical words from Japanese into English is investigated, its role in translating activity is analysed.

Key words: *onomatopoeical words, giongo, gitaygo, giseygo, borrowing, indemnification, prolapsus.*